

Atatürk'çü Eğitim ve Uygulamalarımız (*)

Prof. Dr. Kemal GÜÇLÜOL (**)

Atatürk, her şeyden önce, «bir toplumu kurmak» biçiminde belirtilebilecek bir hedefi seçerken de eğitimi bir yana bırakmamış, «diğer önemli işler tamamlansın, şartlar elverişli hale gelsin, ondan sonra eğitime sıra gelir» gibi bir yaklaşımı benimsememiştir. Hattâ:

«Yüzyıllar süren derin bir umursamazlığın devlet yapısında açtığı yaraları sarmak için gerekli olan çabaların en büyüğünü, hiç kuşkusuz eğitim alanında göstermek gerekir».

derken, eğitimi ön plana aldığını açıkça ortaya koymuştur.

Atatürk'e göre, gerçek hedefe ve mutluluğa erişmede iki orduya gereksinme vardır. Bunlardan birisi asker ordusu, diğeri ise kültür ordusudur. Asker ordusunun sağladığı verimli sonuçların ortadan kaybolmaması kültür ordusuna bağlıdır. Bu da bilim ve teknik ilkelerini önder edinmekle mümkün olur. Bu nedenle:

«Milletimizin politik, toplumsal yaşamında, düşünce eğitiminde önderimiz bilim ve teknik» olmalıdır.

Yurdu ve milleti kurtarmak isteyenler için yurtseverliğin, iyi niyet ve fedakârlığın gerekli özellikler olduğu açıktır. Ancak, bunların yanında «bilim ve teknik» de gereklidir. Görüldüğü gibi, Atatürk, «Hayatta en hakiki mürşit ilimdir» diyerek açıkladığı eğitimin temel dayanağını, ayrıca:

«Türkiye'nin milli eğitim siyasetini, her basamağında, tam bir açıklıkla ve hiçbir duraksamaya yer vermeyen bir aydınlıkla belirtmek ve uygulamak gerekir» sözleriyle bilimin aydınlığından, açıklığından, korkmadan, onlardan yararlanarak millî eğitim politikaları-

(*) TED'in düzenlediği «Atatürk ve Eğitim» konulu toplantıda sunulmuştur.

(**) TED Bilim Kurulu Başkan Yardımcısı

mızı saptayıp uygulamamızı kaçınılmaz gördüğünü belirtmiştir. Eğitim programlarının düzenlenmesinde, «kültür ordusu»nun yetiştirilmesinde üzerinde önemle durduğu temel konu hep «bilim ve fen»i rehber edinme ve «bilimin aydınlığından yararlanma»nın gerekliliği olmuştur.

Elbette, Atatürk'ün dehasının bir başka belirtisi de kuramsal görüş ve düşüncelerini uygulamaya yansıtmadaki beceri ve başarısıdır. Ayrıca, daha önce de değindiğimiz gibi, Atatürk «eğitim» konusunu diğer sorunların çözümünden sonraya ertelememiş, eğitimde yapacaklarını her olanaktan yararlanıp süreklilik gösteren bir çaba içinde ele almıştır. Ayrıca, konuya verdiği önem nedeniyle, eğitimde ele alınan tüm değişme ve geliştirme çabalarından bizzat haberdar olmuş, çoğu zaman tüm planlama ve uygulamaların başında, ya da içinde yer almıştır.

Çünkü, Atatürk'e göre «medeniyet yolunda ilerlemek» için kaybedilecek zaman yoktur ve

-Medeniyet öyle kuvvetli bir ışıktır ki ona bigâne olanları yakar, mahveder». (1) Bu nedendir ki kurtuluş «ilim ve fen»dedir.

Buraya kadar yapılan kısa açıklamadan anlaşılacağı üzere, «Eğitimde Atatürkçülük» veya «Atatürkçü Eğitim» aslında «çağdaş eğitim» görüşüne tümüyle uymakta, ayrıca, ülke ve ulustan kopmamak suretiyle «ulusal olma», bilimsel ve çağdaş gelişmelere açık olmak suretiyle de, «kendini yenileme» niteliklerine sahip bulunmaktadır. Bu yönüyle Atatürkçü eğitim, kendisini yenileme gücü olan, «ulusal ve çağdaş» bir eğitim anlayışının ifadesidir.

ATATÜRKÇÜ EĞİTİM, BİLİMSELLİK VE UYGULAMADAKİ GÖRÜNÜM

«Şimdiye kadar takip olunan tahsil ve terbiye usullerinin milletimizin gerileme tarihinde en mühim bir âmil olduğu kanaatindeyim»

— ATATÜRK —

Atatürk «eğitim» de «bilim ve fen»nin yol göstericiliğini «vazgeçilmez» nitelikte görmüş, ancak herşeyden önce ülkemizdeki okur-yazarlık sorununun çözülmesinin gerekli olduğunu işaret etmiştir.

(1) Alıntılar için Bkz: Baydar, Mustafa, K. Atatürk Diyor Ki, Varlık Yayınları, Güven Basımevi, İstanbul, 1951 s 50 - 79.

Aatürkçü eğitimde ayrıca, eğitim programlarının toplum ve ülke gerçeklerine ve çağımızın gereklerine uyması ve «kültür ordusu»nun, öğretmenin, yetiştirilmesine önem verilmesi ve eğitim politikalarının belirlenip uygulanmasında «tam bir açıklıkla ve hiçbir duraksamaya yer vermeyen bir aydınlıkla» hareket edilmesi kaçınılmaz kabul edilmiştir.

Atatürk döneminde okuma - yazma seferberliğine verilen önem ve bu alandaki başarılar, yapılan bilim kongreleri, aralarında John Dewey'in de bulunduğu, çeşitli yabancı eğitim uzmanlarına hazırlattırılan inceleme raporları, öğretmen yetiştirme ve eğitim planlamasına verilen önem, yeni Türkiye Cumhuriyetinin kuruluş yıllarında Atatürkçü eğitim görüşünün, başta «bilimsellik» ilkesi olmak üzere, başarıyla uygulamaya konulduğunu gösteren kanıtlar olarak saptanabilir.

BUGÜNKÜ DURUM

«Meseleleri hâdiselere göre değil aslında olduğu gibi ele almak lazımdır.»

— ATATÜRK —

Türk Millî Eğitiminde dünya eğitim tarihine olumlu ve «örnek» başarılar olarak geçecek etkinlikler bulunduğu bir gerçektir. Yeni Türkiye Cumhuriyetiyle birlikte modern eğitim sisteminin sadece kuruluşu bile buna iyi bir örnek oluşturur.

Bununla birlikte, millî eğitimimizin Atatürkçü - Çağdaş eğitim anlayışına ne derece uyum sağladığının, uygulamadaki durumun, irделenmesinde yarar vardır. Herşeyden önce, bu, Atatürkçü eğitimin «bilimsellik» ilkesinin, «toplumumuza ve dünya şartlarına uyma» zorunluğunun bir gereğidir.

Bilim ve Tekniğe Önem

Bilimsellik, çalışma ve bilimsel çalışmaların sonunda ortaya çıkacak ürün, herşeyden önce bilimsel araştırmaları gerektirir. Millî eğitimimize ilişkin bilimsel araştırmaların yapıldığı kurumlar arasında üniversiteler, TÜBİTAK, Millî Eğitim Bakanlığı ve diğer yüksek eğitim kuruluşları akla gelmektedir.

Üniversitemizde «eğitim» alanında yapılan çalışmaların, salt «eğitim» disiplinine ilişkin bölüm ya da fakültelerin sınırlılıkları ortadadır.

Millî Eğitim Bakanlığı'na gelince: son dönemde, 1956 - 1959 ve 1971 - 1973 yılları arasında özellikle Türk Millî Eğitimine ilişkin çeşitli araştırmaların oldukça yoğun biçimde sürdürüldüğü, görülmektedir. Ancak, gerek bu araştırmaların ve gerekse bu ve benzeri araştırmalarla Türk Millî Eğitimine yararlı olacakları muhakkak olan bilim adamlarının Millî Eğitim örgütümüzde bir türlü yer bulamadığı ortaya çıkmaktadır. Bu tür bilim adamlarına en olumlu yönüyle, zaman zaman ya «yönetici» olarak görev verilmiş, ya da, yardımlarına «ihtiyaç» duyulduğunda, «danışman» olarak kendilerinden yararlanılma yoluna gidilmiştir. Bu tür uygulamaların, millî eğitimimizde, gerçek anlamda, «bilimsel» bir yaklaşım izlemekte olduğumuzun, ya da Millî Eğitim Bakanlığı'nda bilim ve bilim adamlarına -örgütsel yapı ve belirgin bir işbölümü içinde- yer verdiğimizizin ifadesi olduğunu söyleyemeyiz. Bu hususun, son bir yıl içindeki «danışmanlık» uygulamalarında gördüğümüz olumlu yaklaşımların, «yetkilerin kişisel anlayış ve görüşleri» ile olduğu kadar, örgüt yapısındaki yetersizlikler ve örgütün gelenekleri ile bağımlı olduğu ortadadır. Ayrıca, böylesine geniş ve merkezden yönetim ağırlığı olan bir örgütte işlevsel (fonksiyonel) bir araştırma biriminin bulunması gerekir.

Bilimsel çalışma ve araştırmaları önemli ölçüde teşvik eden ve yönlendiren diğer bir kuruluşumuz da TÜBİTAK'dır. Ancak, «fen» alanları dışındaki araştırmalar -yasası gereği- ve bu arada eğitim alanındaki bilimsel çalışmalar -fen eğitimine dönük olmadıkça- bu kurumumuzca desteklenememektedir.

Eğitim Politikaları ve Uygulama

Millî Eğitimimizdeki politikaları eğitim faaliyetlerine ilişkin olanlar, personel politikaları ve yatırım politikaları olarak gruplandırabilirsek, görüyoruz ki bu alanlarda belirli devlet politikalarını saptama çabaları olmuştur. Örneğin, okul açma, öğretmen yetiştirme, öğretmenlerin dengeli dağılımı ve benzeri konularda bazı kıstaslar konulmuş ve belli politikalar izlenmeye çalışılmıştır. Ancak, özellikle güncel politika etkinlikleri başta olmak üzere, toplumsal istemin artışıyla ortaya çıkan baskılar, nüfus artışının ve «eğitimde fırsat eşitliği» anlayış ve uygulamalarının gerekliliklerini yerine getirme çabaları, eğitim planlaması alanındaki yetersizlikler ve eğitimde gereksinmelerle kaynakların yetersizliği ve mevcut kaynakların yeterince bilinçli ve dengeli bir biçimde kullanılmayışı gibi nedenlerle okul açma, öğretmen yetiştirme ve benzeri konularda her zaman tutarlı, dengeli ve süreklilik gösteren eğitim politikaları saptanama-

miş, uygulamalar da buna göre, çoğu zaman, gereksiz farklılıklar, ikilem ve çelişkiler göstermiştir.

NELER YAPILMALIDIR?

«Evet; milletimizin siyasi, içtimai hayatında, milletimizin fikri terbiyesinde de rehberimiz ilim ve fen olacaktır.»

— ATATÜRK —

Neler yapılmalıdır, millî eğitimimizde nasıl çağdaş olunur, yani nasıl Atatürkçü eğitim yörüngesinde kalıp ilerlenilebilir, demektir. Cevabı da hiç şüphesiz bir «reçete» niteliği taşımaz. Çünkü Atatürk bir «reçete»den söz etmemiştir. O, bazı ilkeler koymuştur. Daha önce de belirtildiği gibi, bu ilkelerin başında «bilimsellik» gelir. Öyleyse, herşeyden önce, millî eğitimimize her düzey ve etkinlikte bilimselliği getirme çabasına girmemiz kaçınılmazdır.

Bunun da ilk koşulu eğitimde bilimsel araştırmalara ağırlık vermek, kararlarımızı bilimsel verilere dayalı olarak almak, uygulamalarımızda bilimin aydınlığından kaçmamaktır. Böylesine bir yaklaşımın, bazı bilim adamlarının danışmanlığına başvurmak ve onların çoğu zaman -araştırmalardan çok- kişisel görüşlerine dayananan «olur» larını almak demek olmadığını bilmek gerekir.

Millî Eğitimimizde personel, planlama, yatırım ve örgüt geliştirme politika ve uygulamalarında da bilimsel sonuçlara dayanma gerekliliği ortadadır. Özellikle kaynaklarımızın sınırlı, eğitim gereksinmelerimizin fazla olduğu gerçeğine göre hareket etmemiz, millî eğitimimizde aslında yasal bir zorunluk olan planlı yaklaşımın önemini daha da arttırmaktadır. Eğitim planlaması bir örgütlenme işi olduğu kadar, çeşitli düzeylerde bilgi ve beceri gerektiren bir uzmanlık işidir. Eğitimin diğer alanlarında olduğu gibi, eğitim planlaması işinin de tümüyle «pratik bilgisi olan», adına «plancı» dediğimiz için «eğitim plancısı» kabul edilen kişilerce yürütülemeyeceğini bilerek hareket etmemiz gerçeğini hatırlama zamanımız çoktan gelmiş bulunmaktadır.

Tüm bu ve benzeri «gereklilikler»in herşeyden önce «iyi niyet» istediği bir gerçektir. Bu «iyi niyet»in varlığı da kuşkusuzdur. Bu iyi niyetin, bilimsel ve teknolojik destekle, Türk Millî Eğitimine gerçekten Atatürkçü, yani çağdaş bir nitelik kazandırabileceği kuşkusuzdur.

K A Y N A K Ç A

1. Başaran, İbrahim Ethem, Türkiye'nin Zorunlu Öğrenim Sorunları ve Çözüm Yolları, A. Ü. Eğitim Fakültesi. Ankara, 1974. (Basılmamış doktora tezi).
2. Baydar, Mustafa, K. Atatürk Diyor ki, Varlık Yayınları, Güven Basımevi. İstanbul, 1951.
3. D.P.T., İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ankara, 1969.
4. Kaya, Yahya Kemal, Eğitim Yönetimi ve Türkiye'de Eğitim Yöneticisinin Yetiştirilmesi, Hacettepe Üniversitesi. Sosyal ve İdari İBlimler Fakültesi Eğitim Bölümü, Ankara, 1978, (Basılmamış doçentlik tezi).

«Uygarlık yolunda başarı, yeniliğe bağlıdır. Toplumsal yaşamda, ekonomi yaşamında, bilim ve fen alanında başarılı olabilmek için tek gelişme ve ilerleme yolu budur.»

(ATATÜRK, Ağustos 1924
Söylev ve Demeçler II)
